

Om fiolspelmanen Anders Gustaf Jansson, hans dotter Ida och svärsonen Fredrik Eriksson

Av Margareta Runqvist, Glimtar 1997

Ett barnbarnsbarn berättar

i ett tidigare nummer av Glimtar fanns en notis om Gillets folkmusikgrupp och om det kassettband som gruppen har spelat in. Låtarna på bandet räknas upp. Med anledning av den uppräknigen talade Ingegerd Andersson i Österhaninge om för mig att de tre låtar som är "efter Fredrik Eriksson", dvs Kvarnbrovalsens, valsen "Brudkronan" och en polska, hade Fredrik i sin tur lärt efter sin svärfar, Anders Gustaf Jansson i Lännåker. Fredrik var gift med Anders Gustafs dotter Ida. Ingegerd är barnbarnsbarn till Anders Gustaf.

Anders Gustaf Jansson

Ingegerd Andersson träffade aldrig sin mamma Hilmas farfar Anders Gustaf, som dog innan hon själv föddes. Egna minnen av honom har däremot Hilmas kusin Olga, gift Eklund. I *Hågkomster och minnesfragment* berättar hon på sid. 14: "Jag var många gånger och hälsade på farfar som bodde vid Lännåker. Han var mycket musikalisk och spelade fiol. Jag bad honom en gång att han skulle spela för mig. Men han var gammal och trött, så han hade inte lust att spela.

Men jag övertalade honom och då spelade han "Sollerövalsens", jag tyckte att det var så vackert. Han var då 82 år och jag nio Han dog året därpå " Detta måste ha hänt år 1919.

Uppteckning av låtar

Var kan man annars läsa om Haningebygdens spelmän i gamla tider? En guldgruva för alla som är intresserade av folkmusik är samlingsverket *Svenska Låtar*, utgivet i 24 delar under åren 1922 - 1940.

Eldsjälar bakom utgivningen var skåningarna Nils Andersson och Olof Andersson. Nils, som dog 1921, började sitt upptecknande i Skåne, förstärkeligt nog, Han fortsatte sedan med andra delar av landet men hann inte till Södermanland. Det gjorde däremot Olof och 1933 träffade han Fredrik Eriksson, som bodde i Kvarnbro vid Dalarövägen, inte långt från Tallbackens dansbana.

Sju melodier noterades och infördes i *Svenska Låtar, Södermanland*. Alla melodierna har anmärkningen "efter svärfadern", dvs Anders Gustaf Jansson Om honom står på s. 10, att han var "en skicklig och mycket anlitad fiolspelman. Jansson, som var född 1837 och dog 1920, synes under en lång följd av år ha haft ett dominerande inflytande i det rika spelmansliv som florerade i Österhaninge för fyrtio - sextio år sedan. Det berättas också att Jansson ofta spelade tillsammans med en Spel-Ekman och även brukade spela på s.k. "ridbröllop" med en spelman kallad Lidarn.

I Henry Halls *Torpen: Det flyttande folket* finns ett faksimil av ett brev, daterat 1933, från Fredrik Eriksson till Olof Andersson. Där står bl.a. "Min far och äldsta broder spelade viol och även min svärfader och hans far... har spelat viol."

Nya efterforskningar om spelmän

Nils Häggbom i Tungelsta skriver i *Sörmlandslåten* nr 4/1996 om "Spelmän på Södertörn". Han träffar ett annat barnbarnsbarn till Jansson, Ingvar Hedberg, och ställer frågor om den gamle spelmanen. Finns några instrument eller hittills okända låtar kvar efter honom eller efter Fredrik Eriksson? Det tycks inte finnas så mycket kvar efter Anders Gustaf Jansson: några foton, kanske hans fiol hos någon släkting, men inga gamla tåtar. Artikeln avslutas med en uppräknig av spelmän i Väster- resp. Österhaninge. Vi kommer att få veta ännu mera när Södermanlands spelmansförbund ger ut *Sörmländske spelmän under 400 ar* (nu under arbete).

Kvarnbro-Fredrik, Fredrik Eriksson

Nå, men Ida då?

Anders Gustafs dotter och Fredriks hustru - vad har hon i en text om spelmän att göra?

Jo, också hon spelade fiol! Ida var så duktig, berättar Ingegerd Andersson, som själv hörde henne spela hemma i Kvarnbro.

När Ida Eriksson avlidit 1962 publicerades en dödsruna, signerad Å.V.S, (vilket torde stå för kyrkoherde Åke V. Ström), en dödsruna i musikens tecken, som också berättar om Anders Gustaf och Fredrik:

Ida i Kvarnbro död

När fru Ida Sofia Eriksson, f. Jansson, avled den 7 maj, gick en av de gamla kända sockenborna ur tiden. Hon var dotter till den siste store bygdespelmannen i Österhaninge, Jansson, efter vilken ett par gamla låtar finns upptecknade och utgivna, bl.a. en brudvals, som musikskolans elever ännu spelar på fiol. Hon var gift med den glade och talföre spelmanen Fredrik i Kvarnbro, och själv var hon i gamla dagar allt annat än bortkommen, när hon fick fiolen under hakan. Ida i Kvarnbro var en sockenbo av gamla stammen, stolt och kritisk men rättrådig och gudfruktig. Hon hade inga egna barn, men hennes syskonbarn, släktingar, grannar och vänner värdera henne som en mor. En fin gammal låt har tystnat.

Det var väl ett riktigt gott eftermäle!

Ingegerd Andersson äger ett fotografi på Anders Gustaf Jansson, Vill man veta hur Fredrik Eriksson såg ut kan man titta in i restaurang Kråset i Haninge centrum. Där hänger en stor bild på honom, bland flera andra meterhöga förstoringar av fotografier ur kommunens bildarkiv. Väl värt ett besök! (artikeln skrevs 1997, oklart var tavlan nu finns, red.kommentar)

Sörmland
1933

Fredrik Eriksson
Kvarnbro, Österhamninge.
Lantbrukare
Född 1875 i Valsta, Österhamninge
Fadern Erik Jansson i Valsta
född 1832, död 1894. Spelade fiol
men kunde också många låtar, hade
i sin ordm. lärt av sin fader.
Fr. E. var lärt spela fiol dels av
fadern dels av sin äldre bröder
Lars Erik Eriksson f. 1863 död omk.
1917. En annan bröder Mats Johan
Eriksson hade en klar a-stimme
o sjöng låtar o visor.
Fr. E.'s svärfeder Anders Gustaf
Jansson i Hamnåker (gäst) i
Österhamninge också spelade fiol
född 1837, död 1920. Skicklig.
Mycket antaget som spelman
villkorso spelaren. Han brukade
spela tills med Fredriks äldre bror
samt med en spelman Per Johan
i Trångsund, som lärt av Näckan

samt en torpare i Arstans, Öster-
hamninge, Lars Erik Eriksson, som
dåsa i en lång och sen. Vidare tills.
med Spel Erikman i Dalarn, fiol
och så död. (Var född före 1820).
Per Johan hade lärt av Näckan
tre torsdagsmåttor. När han gått
än bröfa honom måste han binda
en psalmbok under vardera fot
"Måste trampa gud ord under
fötterna".
Per Johan spelade aldrig mellan
kl. 12 - 1 på måttor, ty gjorde han
det måste utt denda den timman.
Han brukade därför vila sig o gå
ut o låta de andra spelarna
skita umörken under tiden.
En gång hade Fr. E. o svärfader spelat
tills, dess Per Johan på en julbarn i
Vadst (gäst) i Dalarn. Fr. E. glöm-
de se på klockan och måste fort-
sätta att spela, kl. 1/2 kom svär-
fadern in och ryckte fiolen från